

Akutt endokrinologi

For mye hormon

- Hypoglykemi
  - DM / ikke DM
- Hyperkortisolisme
- Adrenerg krise
- Hyperkalsemi
- Hypertyreose
- SIADH

- Hyperglykemi
  - T1D / T2D
- Hypokortisolisme
- ?
- Hypokalsemi
- Hypotyreose
- Diabetes insipidus

For lite hormon

Diabetisk ketoacidose &

non-ketotisk hyperosmolært koma/prekoma

- Ketoacidose (DM1) og non-ketotisk hyperosmolært koma/prekoma (DM2)
- Kjent eller nyoppdaget diabetes
  - a) Interkurrent sykdom
  - b) Seponert eller redusert insulindose
  - c) Feil insulindose eller -tilførsel
  - d) Steroider / medikamenter

10.23.1 Diagnostikk

Tabell 10.10 definisjon av diabetisk ketoacidose(129).

	Mild	Moderat	Alvorlig	Non-ketotisk hyperosmolært koma
P-glukose	≥ 14	$> 13,9$	$> 13,9$	≥ 34
Arteriell pH	7,25-7,30	7,00-7,25	$< 7,00$	$> 7,30$
Bikarbonat	15-18	10-15	< 10	> 15
U-ketoner	Positiv	Positiv	Positiv	Neg/ svakt positiv
S-osmolalitet	Varierer	Varierer	Varierer	> 320
Anion gap	> 10	> 12	> 12	< 12
Mental status	Våken	Våken/trett	Stupor/koma	Stupor/koma

Ketoacidose - symptomer og funn

- Brekninger
- Tørste
- Polyuri
- Vekttap
- **Abdominalmerter**
- Sykdomsfølelse
- **Hyperventilasjon**
- Takykardi
- Hypotensjon
- Dehydrering
- Hypotermi
- Bevissthetsreduksjon

Analyser

- glukose, arteriell syre-base, K, Na, Hb, CRP, Cl, kreatinin, karbamid, osmolalitet, blodkultur
  - Korrigert S-Na: $\text{M\ddot{a}lt S-Na} + (\text{p-glukose} - 5.6) / 2$
  - Effektiv osmolalitet: $2 \times \text{S-Na} + \text{P-glukose}$
- (U-stix med ketoner)
- Etter vurdering, infarktstatus, etanol, DIC-status, RKG, rtg thorax, U-bactus

Behandling i hovedtrekk

- Væske
- Insulin
- Kalium

- Utløsende årsak
- Sirkulasjon
- Acidose
- Andre elektrolytter (fosfat, magnesium)

Vann- og elektrolyttap I

H ₂ O	5-11 liter
Na ⁺	300-700 mmol
Cl ⁻	350-500 mmol
K ⁺	200-700 mmol

10.23.4 Behandling

1. I.v. væske NaCl 0,9 %

Ved innkomst 1000 ml raskt (10-15 min), deretter

1. time 1000 ml

2. time 500 ml

3. time 500 ml

Deretter 125-250 ml/time i ett døgn

Når P-glukose faller < 15 mmol/l, gis i stedet Glukose 5%.

Ved hyperglykemi er S-Na nedsatt pga osmotisk drevet passasje av vann fra intra- til ekstracellulærrommet. Under behandling bør S-Na stige 2 mmol/l for hver 5,5 mmol/l fall i P-glukose. Dette bidrar til å forhindre for rask fall i S-osmolalitet.

Vann- og elektrolyttap II

- Max fall i s-osmolalitet **3 mOsm/time**
- Dersom korrigert S-Na er > 160 mmol/L ved innkomst eller beregnet osmolalitet > 320 mosm/L har pasienten en hyperosmolær tilstand. Da kan evt noe NaCl 0,9% erstattes med glucose 5% m/ Actrapid 18E (eller 0.45% NaCl), evt Ringer. Kravet til maks fall i osmolalitet gjelder fremdeles.
- Ved behov for ytterligere væsketilførsel bør natriumverdien vurderes nøye før en tilfører ytterligere NaCl. Et overskudd av klor kan gi hyperkloremisk metabolsk acidose
- Holde glukose ved 14-17mmol/l til hyperosmolalitet og mental status er bedret
- Forsiktighet med væsketilførsel ved hjertesvikt

Insulin

- Ved diabetisk ketoacidose gis en støtdose med 6 E hurtigvirkende insulin i.v. dersom P-glukose er over 20 mmol/l.
- 50 E hurtigvirkende insulin blandes i 500 ml 0,9 % NaCl (dvs 0,1 E/ml). Startdose 40-60 ml/time intravenøst (4-6 E/time). Mål P-glukose hver time og juster insulindosen etter fall i P-glukose.
- Etter den raske rehydreringsfasen (1 time), tilstrebes et fall i P-glukose på maksimalt 3-5 mmol/time og et fall i beregnet osmolalitet på maksimalt 3-4 mosm/time. Bruk lavere infusjonshastighet (1-2 E/time) dersom det foreligger en hyperosmolær tilstand.
- Behandlingsmålet er P-glukose 10-15 mmol/l og behandlingen kontinueres i minst 24 timer.
- Insulininfusjonen skal overlappe ved overgang til subcutan administrering, minst 4 timer for langtidsvirkende insulin og minst 1 time ved hurtigvirkende insulin. Pasienten skal kunne spise og drikke før oppstart subcutant insulin.

Kalium

S-kalium $<3\text{mmol/l}$: KCI 40 mmol/time

S-kalium 3-5 mmol/l: KCI 20 mmol/time

S-kalium $>5\text{ mmol/l}$ avvente

Uavklarte problemer

- Bikarbonat ?

- Anbefales ved $\text{pH} < 7.0$ (6.9)
- Maksimalt halvkorrigering

Risiko for:

- hypokalemi
- forsinket ketonmetabolisme?
- paradoksal CNS-acidose?

- Fosfat

- Hypofosfatemi vanlig etter behandlingsstart

UpToDate: do NOT recommend the routine use of phosphate in the treatment of DKA or HHS. However, to avoid cardiac and skeletal muscle weakness and respiratory depression due to hypophosphatemia, careful phosphate replacement may be indicated in patients who develop cardiac dysfunction, hemolytic anemia, or respiratory depression, and in those with a serum phosphate concentration below 1.0 mg/dL (0.32 mmol/L). When needed, 20 to 30 meq/L of potassium phosphate can be added to replacement fluids.

Navn/født

Dato

Time	0	1	3	4	6	7
Klokkeslett						
S-glukose						
S-kalium						
pH						
Base Excess						
pCO ₂						
pO ₂						
S-Osm(2xNa+glukose)						

Behandling (MÅL: Reduksjon av s-glukose 2-4 mmol pr. time)

Insulin Actrapid (50 i.e i 500 ml 0,9% NaCl)		2 IE/t (20 ml/t)	1-4IE/t (10-40 ml/t)	1-4 IE/t (10-40 ml/t)	⇒	Insulindryppet kombineres med glukose 5% når BS < 15
NaCl (9mg/ml =0,9%)	1000 ml	1000	500	500	500	125-250 ml/t, evt glukose: start 200 ml/t
KCl (1mmol/l) (<i>ved acidose</i>) <ul style="list-style-type: none"> • <i>Blandes i NaCl hvis perifer vene</i> • <i>I CVK kan det gå uforynnet</i> 		S-K < 3 : 40 mmol/t S-K 3-5: 25 mmol/t S-K 5-6 : 13 mmol/t S-K > 6: avvent				
Tribonat v/pH< 7,0) : 100 mmol (200 ml) over 45 min + samtidig 20 mmol KCl						

Komplikasjoner ved behandlingen

- Hypoglykemi pga aggressiv insulinbehandling
- Hypokalemi pga aggressiv insulinbehandling eller bikarbonat
- Hyperkloremi pga eksessiv NaCl-tilførsel
  - gir forbigående non-aniongap metabolsk acidose fordi Cl fortrenger ketoner
- Hjerneødem
- ARDS

Informasjon til pasienten

- Stopp aldri insulintilførselen! Behovet øker ofte selv med lite kaloriinntak
- Mål blodsukker ofte
- Ved nedsatt allmenntilstand/kraftig stigning i blodsukker, mål ketoner
- Kontakt lege i tide
- Metformin og ACE/AII-blokkere bør seponeres ved akutt sykdom /T2D

Hypoglykemi

B-glukose < 2,5 mmol/l

Føling = subjektive symptom

Autonome

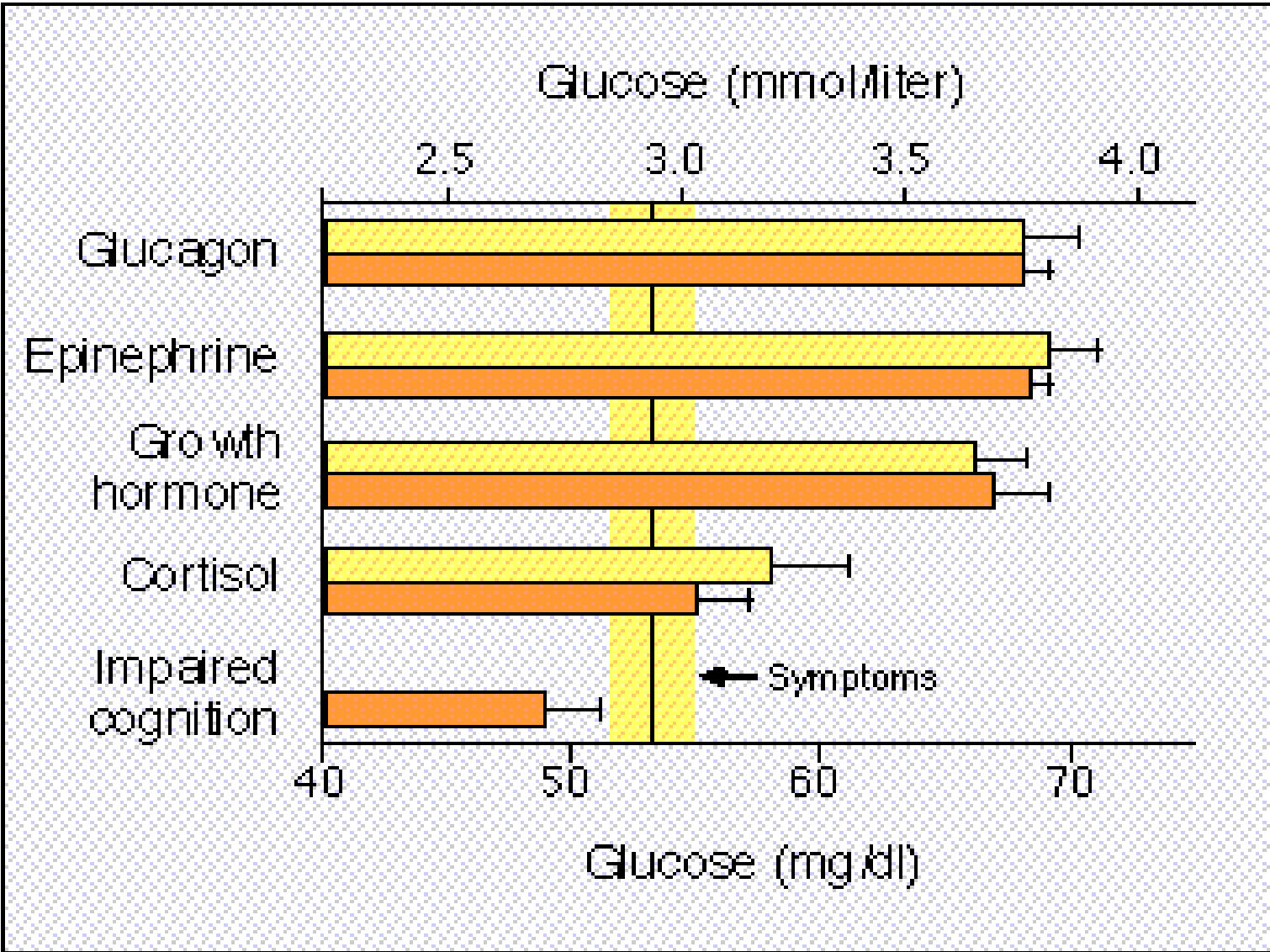
svetting, skjelving,
varmefølelse, angst, kvalme

sultfølelse, synsforstyrrelse, slapphet

Nevroglykopene

svimmelhet, forvirring,
trøtthet, talevansker,
hodepine, konsentrasjons-
vansker

Bevisstløs pasient

Mål alltid blodsukker !

Hypoglykemi - behandling

- Pasient/pårørende
  - Få i pasienten **sukker/søt drikke**
  - Evt. glukagon 1 mg i.m.
- Helsepersonell
  - **Glukose** 50% i.v. 20-40 ml (alt. 5%)
  - Bevisstløshet til tross for normalisering av blodsukker, vurder mannitol for hjerneødem
- Hypoglykemi ved bruk av sulfonylurea (DM2) trenger ofte langvarig i.v glukose - **innleggelse > 24h**

Addisonkrise

- Betegnelsen brukes ved sirkulasjonssvikt ved både Addisons sykdom og hypofysesvikt
- Utløsende årsaker
  - infeksjon
  - traume
  - dehydrering og hypotensjon

Symptomer ved Addisonkrise

- Kvalme, oppkast, anorexi
- Akutte magesmerter og diaré
- Salthunger

- Vekttap
- Ortostatisme
- Myopati

Normal overall mortality rate in Addison's disease, but young patients are at risk of premature death

Martina M Erichsen¹, Kristian Løvås^{1,2}, Kristian J Fougner³, Johan Svartberg^{4,5}, Erik R Hauge⁶, Jens Bollerslev^{7,8}, Jens P Berg^{8,9,10}, Bjarne Mella¹¹ and Eystein S Husebye^{1,2}

- Addisons sykdom er fortsatt (i 2010) en potensielt dødelig tilstand
- Økt dødelighet ved diagnose i ung alder (menn) med dødsårsak:
  - Akutt binyrebarksvikt (Addisonkrise)
  - Infeksjoner
  - Plutselig død
- For øvrig god prognose

Enkel å behandle

- 'Skyt' først spør etterpå
  - Behandles på mistanke
  - Hydrokortison er ikke farlig
- Legens ansvar
  - Pasienter med kjent binyrebarksvikt må ha glukokortikoider når de blir syke

Steroidkort

LIVSVIKTIG INFORMASJON OM
**KORTISOL
MANGEL**

DENNE PASIENTEN TRENGER DAGLIG
ERSTATNINGSBEHANDLING MED KORTISON.

Ved feber, oppkast, diaré eller annen større påkjenning, f eks operasjon, infeksjon eller større ulykke må tilførselen av kortison økes.

Ved feber over 38°C – ta dobbel dose kortison.

Om oppkast/diaré gjør at tablettene ikke beholdes – oppsøk lege snarest for umiddelbar tilførsel av Solu-Cortef 50 mg (< 12 år) eller 100 mg (>12 år) iv/im og saltvannsinfusjon.

Norsk endokrinologisk forening

IMPORTANT
**MEDICAL
INFO.**

THIS PATIENT NEEDS DAILY REPLACEMENT
THERAPY WITH CORTISONE.

In the event of serious illness, vomiting or diarrhoea, hydrocortisone 50 mg (<12 years) or 100 mg (> 12 years) iv/im and saline infusion should be administered without delay.

The Norwegian Endocrine Society

_____
Name / Name

_____
Personnummer / Date of birth

Enkel å behandle

- **NaCl 0.9 %** : 1 - 3 liter raskt i.v.
Mengde justeres etter blodtrykk og hydreringsgrad
- **Hydrokortison (Solu-Cortef ®)**: 100 mg i.v. hver 6. time det 1. døgnet, deretter tabletter
- **Utløsende årsak**

Enkel å diagnostisere

Kortisol↓ ACTH↑

- +aldosteron, renin, DHEAS
- +sekundær svikt: **synacthentest**
- +anti 21 hydroksylase
- +VLCA
- +CT

Hyperkalsemisk krise - definisjon

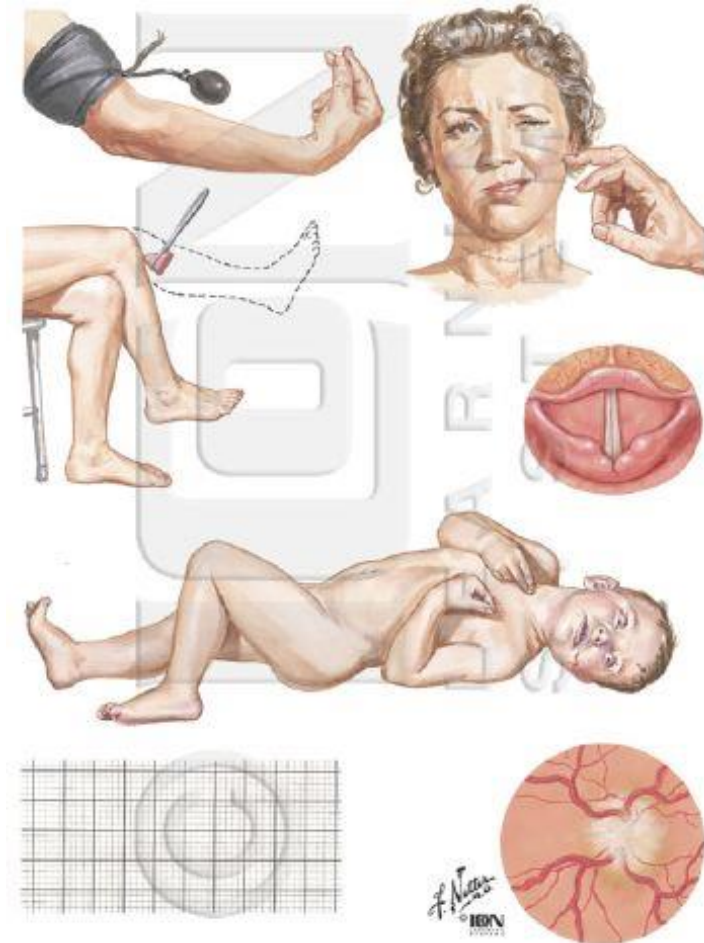
- S-kalsium > 3.5 mmol/L
- Uklar og somnolent pasient
- Polyuri og dehydrering
- **PTH eller ikke PTH:**
- Hyperparathyreoidisme eller
- Malignitet
- Vitamin D intoksikasjon
- Sarkoidose

Behandling

- Rehydrering med 0.9 % NaCl
- Spesifikk kalsiumsenkende terapi
  - **Bisfosfonater (f eks zoledromsyre)**
    - effekt etter 2-3 dager
  - **Kalsitonin**
    - hurtig effekt
  - Steroidbehandling
    - ved vit. D intoksikasjon
  - (Mitramysin)

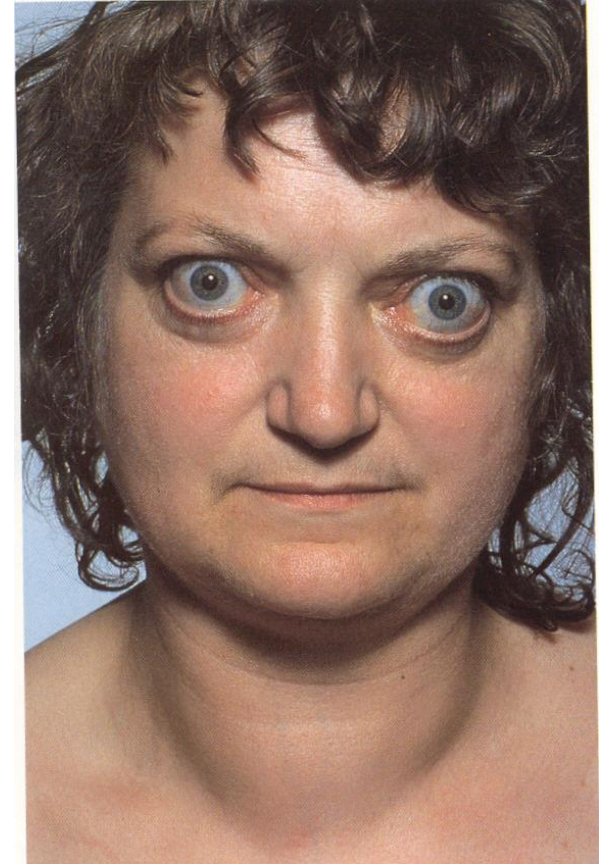
Hypokalsemisk krise

- S-kalsium $< 1,9$ mmol/L
- $\text{Ca}^{2+} < 1,1$ mmol/L
- Symptomer
  - Tetani med parestesier, muskelspasmer (larynx), generelle kramper
  - Pailleødem
  - Lang QT
- Årsak, hypoparatyreoidisme, vitamin D mangel, pseudohypoparatyreoidisme
- Behandles med i.v. CaCl_2 , f eks 5 mmol inf over 10-20 min

Tyreotoksisk krise

- Tilstand med feber, høy puls, feber, slapphet, evt agitasjon, apati eller redusert bevissthet
- Kan utløses av stress som infeksjonssykdom eller operasjon
- Potensielt livstruende

Thyreotoksisk krise - behandling

- Thyrostatika
- Væskebehandling (dehydrering foreligger ofte)
- Propranolol
- Hydrokortison
- Jod, Lugols væske
- Nedkjøling, paracetamol, klorpromazin
- Behandle udløsende årsak

Myksødem

- = alvorlig hypotyreose
- Kan forekomme hos eldre med udiagnostisert hypotyreose
- Redusert bevissthet og typiske myxødemtegn, hypotermi
- Utløsende faktorer, infeksjon, traume, operasjon

Myksødem koma - behandling

- Stabilisere sirkulasjon or respirasjon
- Væskebehandling 1-2 liter første døgnet
- Liotyronin (T3) på sonde
- Hydrokortison 100 mg x 2
- Behandle utløsende årsak

Akutt endokrinologi- oppsummering I

- Uklare tilstander, tenk akutt endokrinologi
  - magesmerter, redusert bevissthet,
- Til hjelp:
  - anamnese: kjent sykdom
  - "spesifikke tegn":
    - hyperventilering, hyperpigmentering